

Tre år som förspannskusk

Ur en gammal veterans hågkomster

Av J. V. Billing

Av mina 46 tjänsteår vid Spårvägen står de tre åren 1893, -94 och -95 livligast för mitt minne. Den 20 mars 1893 fick jag inställa mig hos Spårvägens läkare, doktor Wetterstrand, för undersökning, och när han inte hittade några fel på mig, blev jag av bolagets direktör, kapten Brunskog antagen som förspannskusk. Jag fick uniform och nr 92 och blev omhändertagen av min instruktör nr 139 Hasselberg.

Att köra förspann var att postera med en häst vid större stigningar. När en vagn kom, gällde det att snabbt haka fast draglinorna och hjälpa den ordinarie hästen att få vagnen uppför backen. Och när det var gjort, fick man återvända till sin post vid backens fot. När jag började fanns det hjälphäst på följande ställen: *Norrtull* från tullhuset, *Odengatan* från hörnet av St. Badstugatan och Markvardsgatan upp till Norrtullsgatan, *Kungsbron* från hörnet av Kungs- och Vasagatorna över järnvägsviadukten till Vintervägen och åter, *Kungl. Myntet* vid Hantverkargatan upp till Parmätargatan, *Sturegatan* från hörnet av Humlegårdsgatan upp till Karlavägen. Senare tillkommo två ställen, där man t. o. m. hade dubbelspann. Det var *Dalagatan* och *Kartagos backe* d. v. s. backen i Hantverkargatan mellan Pilgatan och Polhemsgatan. Vid starka snöfall var det extra förspann i Lejonbacken, Strömgatan och Tegnérgatan.

Jag fick börja rekryten, som det hette, med att sitta upp på hästen nr 5. Något namn hade han inte — det var först under Hjortzbergs tid, som hästarna fingo både namn och nummer — men han hade en rygg, som var berömd för en sällspord skärpa. Han stötte också hårt, så ridsår var en ofelbar följd, och allt detta iaktogs med stor förnöjelse av de i tjänsten äldre. Min upplevelse nr 2 var när man narrade mig upp i spiltan till »Arga Lisa». Hon »satte mig i kammarn» så att jag inte kunde komma därifrån på annat sätt än att jag fick klättra över spiltbalken. Ja, det var en hel del skämt som utgjorde nykomlingens via dolorosa, men så småningom blev man utlärd och fick börja på egen hand. De första 18 månaderna var jag extra. Jag fick tjänstgöra på lejd och för sjuka. Det var alltså inte alla dagar man fick arbeta. Avlöningen var under denna tid 1: — kr. för vardagarna och 1: 50 för söndagarna, och jag vet att en gång lyckades jag inte förtjäna mer

Förspannskusken nr 92
J. V. Billing år 1894.

än 8: — kr. en månad. Men när jag efter 1½ år blev ordinarie steg lönen till 50: — kr. i månaden, ett ståtligt steg uppåt alltså.

Hästarna var för oss på den tiden som motorer är för pojkar nu. Man hade sina favoriter och av dem skulle jag gärna vilja nämna några. Nr 216 *Hulda* var en sådan. Hon var specialist på Kungsbron och hon var också specialist på att tugga socker och bröd av alla, som kom i hennes närhet. Särskilt hade hon ett gott öga till en strykerska i dåvarande Kungsgatan 15, 1 tr. Strykerskan kastade ned socker på gatan, och *Hulda* ledade rätt på bitarna.

Nr 320 med öknamnet »*Julbocken*» hade fått Norrtull på sin lott. Det var en eldig springare, full av rackartyg. Han var gamle hästskötare Janssons ögonsten, denne verkliga djurvän, som jämt och ständigt förmanade oss att vara snälla mot hästarna. »*Julbocken*» och jag hade en upplevelse tillsammans. Det var en sommardag jag satt mot väggen vid tullhuset vid Norrtull och väntade på vagn från Haga. Solen sken, och hur det var tuppade jag av. Jag vaknade, när kusken ringde i klockan. Men nr 320 var försvunnen. Efter mycket letande hittade jag honom i en klöveråker vid Stallnästargården. Och den som djärves påstå, att en häst inte kan skratta, han skulle ha sett »*Julbocken*», när jag ilsken och röd i synen kom för att hämta honom.

Nr 150 kallades »*Skojarkalle*», och det förtjänade han. Han spelade oss många spratt, och när det föll honom in vägrade han helt enkelt att låta koppla sig för vagnen. Jag var med vid ett sådant tillfälle, och fastän jag hade både Gundersen, två poliser och två gardister till hjälp, så höll vi på att gå bet på uppgiften. Att använda piskan

var hopplöst. Vi fick faktiskt skjuta hästen fram till vagnen, så att vi kunde haka på.

Jag tror inte man gör sig skyldig till någon överdrift, om man säger att nr 381 »Masen» var jordens lataste häst. Jag red omkull med honom en natt utanför Vasateatern och fick ena benet under. Hästen låg stilla på mitt ben och stänkade och tycktes trivas, och jag måste behandla honom ordentligt med piskan, innan jag fick honom att resa på sig. Jag fick dra av stöveln och rida till stallarna med svullen fot, och sedan måste kamraterna bära mig hem.

Nr 152 fick namnet »Karbergarn» för att han en gång tog sig före att skena från Roslagsgatan till Karlberg. Han sprätte gärna med bakhovarna i vädret, och gjorde han det inte av egen drift, behövde man bara sätta ett finger i ryggen på honom för att det skulle leda till resultat. Jag minns att jag sent en kväll kom ridande på honom förbi Continental på Vasagatan. Ett par upprymda herrar kom ut därifrån, och när den ena fick se mig sade han: »Titta, där kommer det en häst, som har en knöl på ryggen.» Jag red närmare, satte ett finger i ryggen på »Karbergarn» och sällan har ett par festprissar hastigare skingrat på sig. De tappade stormhattarna i förskräckelsen.

Nr 304 var ett vitt sto, som gärna durkade med oss. Det var nästan omöjligt att sitta upp på henne utan att någon samtidigt höll upp hennes ena framben. En gång durkade hon med mig från Roslagsgatan ända till Vasagatan, och under vägen höll hon på att springa omkull både trafikmästare Gundersen och en polis, som försökte hejda henne.

Den dyraste hästen Spårvägen någonsin ägt var 167:an, ett tungt och tryggt halvardennersto. Hon hade kostat 1 000 kr. och det var inte lite på den tiden. Men hon fick spiktramp en morgon, när jag red ner henne till Norrtull. Hon stod på sjukstall i tre månader, men sedan måste hon slaktas.

En paradhäst, som tidigare skildrats i dessa spalter, var Nr 100 Drott. Det var han och nr 277 Vivi, som den 10 februari 1905 drog den sista hästspårvagnen hem till stallarna. Naturligtvis med Gundersen vid tömmarna!

Ja, det var några av hästarna. Det är inte utan vemod man tänker tillbaka på de fyrbenta kamraterna.

Vintern 1894 var sträng, och jag minns att vi hade byggt en snökoja vid Norrtull, där vi gick in och värmdes oss. Odengatsbacken var lång och påfrestande för hästarna så där fick vi många gånger gå bredvid och skjuta på. Att ha passet vid Kungl. Myntet var trist på kvällarna. Det var

sällan någon passerade. Vid Kungsgatan var det däremot mera livligt. Vid Sturegatan gick vagnarna så tätt, att vi hade två förspann. Det var för övrigt snobbrännan på den tiden, där det fina Östermalm tog sin dagliga promenad. Från Sturegatan minns jag en episod, som förtjänar att berättas. En natt kl. ½12 kom en dam i hörnet av Kommendörsgatan och anropade oss om hjälp mot ett par mycket påträngande herrar. Vi kom till undsättning och med våra piskor näpste vi karlslokarna ordentligt, varefter vi följde damen till porten.

När trådbusslinje 32 invigdes, nämndes i denna tidning ett egendomligt sammanträffande av talet 32. Men vad sägs då om följande sammanträffande en gång vid Sturegatan. Jag hade nr 92, vagnen som jag hjälpte hade nr 92, den ena hästen hade nr 92 så ock en brevbärare, som åkte med vagnen och en polis, som vi mötte i hörnet av Linnégatan.

Vi var ett 20-tal förspannspojkar och vi regerades med sträng hand av trafikmästare Carl Gundersen. Vid minsta förseelse blev det böter — aldrig mindre än 3: — kr. G. gick alltid i uniform utom när det regnade och var mörkt. Då brukade han kläda sig civil i slokhatt, regnkappa och paraply för att i lugn och ro kunna speja på oss. En regnig och ruskig natt kom jag ridande hem från Myntet och hade god fart hela vägen. Det var egentligen förbjudet att rida fort, men både hästen och pojken längtade hem, så där var två själar och en tanke. Alltnog när jag närmade mig Adolf Fredriks kyrkogata var det som om en aning sagt mig: »Sakta in här.» Det gjorde jag också och se, där stod G. bakom ett träd på kyrkogården. Kvickt som tanken låtsade jag sitta och sova på hästryggen. Då hörde jag plötsligt den välkända norska brytningen: »Haha, jag tror han sitter och sover.» Jag rätade på mig och gjorde honnör, och då sade G. lite lenare: »Jaha, det är bra att han rider i gående åtminstone.»

Den 1 maj 1896 blev jag »karlskriven» som det hette och så fick jag andra arbetsuppgifter, men det är en annan historia, som Kipling säger.

Pensionärer!

Berätta Edra minnen i
»Spårväg och Buss»
